

ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΜΕ ΘΕΜΑ ΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ

Σημειώσεις για μια ομιλία με παιδιά

Όπως δηλώνεται και από τον τίτλο του, το Κείμενο 1 είναι απόσπασμα από τις σημειώσεις του Γ. Σεφέρη για την ομιλία που εκφώνησε στο Ελληνικό Γυμνάσιο της Αλεξάνδρειας στις 10 Ιουνίου 1941.

Κείμενο Ι

...ΚΑΙ ΞΑΦΝΙΚΑ έγινε κάτι ασυνήθιστο για μένα. Από την ανοιχτή πόρτα του μεγάλου γραφείου του Γυμνασιάρχη σας, είδα να περνά ορμητικά και να ξεχύνεται προς τα έξω ένας χείμαρρος παιδιά – με τα βιβλία και τους χαρτοφύλακες, με το κέφι, με τη χαρά, με τη ζωντάνια. Ο ποιητής, συλλογίστηκα, όταν ξεκινά για να γράψει ένα ποίημα, είναι σαν μαθητής που αφήνει την τάξη για να βγει στον δρόμο, και κοιτάζει τα δέντρα, τον ήλιο, τα πουλιά, τη θάλασσα, σα να είχαν βγει την ώρα εκείνη από τα χέρια του δημιουργού. Και ένιωσα μια μεγάλη φιλία για σας. Κι αυτός ο δρόμος της φιλίας που μου ανοίξατε, μ' έφερε να συλλογιστώ δύο από τους καλύτερους φίλους μου –δυσ νέους που αγάπησαν τα γράμματα με πάθος κι έγραψαν ποιήματα, δυο συντρόφους, που δεν ξέρω, τούτη τη στιγμή, αν ζουν ή αν έδωσαν κι αυτοί τη ζωή τους, όπως οι χιλιάδες Έλληνες που έπεσαν πολεμώντας για τη λευτεριά και για ό,τι έχουμε μέσα μας που ν' αξίζει.

Συλλογίστηκα πως θα μπορούσα ίσως να κουβεντιάσω μαζί σας γι' αυτούς τους δύο φίλους.

Ο ένας, ο Δημήτρης Ι. Αντωνίου [...]. Ο άλλος, ο Οδυσσέας Ελύτης [...]

Σας διάβασα την «Τρελή Ροδιά», γιατί είναι ένα από τα χαρακτηριστικά ποιήματα του Ελύτη και η καλύτερη εισαγωγή στο έργο του για όποιον το πρωτογνωρίζει. Γιατί η ποίηση του Ελύτη, όπως και η ποίηση του Αντωνίου και λίγων άλλων της ίδιας ποιητικής γενιάς, προκάλεσε κάμποσες συζητήσεις, εδώ και μερικά χρόνια, για την ποιητική έκφραση και για το δικαίωμα που έχει ο ποιητής να καταργεί τον λογικό ειρμό στα ποιήματά του. Θα ήταν άσκοπο, μάταιο και κουραστικό να σας αναπτύξω τώρα αυτό το θέμα, που είναι, σαν τη γλώσσα του Αισώπου, το πιο θαυμάσιο και πιο ελεεινό θέμα της κριτικής της εποχής μας, ανάλογα με τους ανθρώπους που το χειρίζονται. Το μόνο που θα μπορούσα να σας πω είναι ότι η λογική της ποίησης δεν είναι ποτέ η λογική των μαθηματικών, ή, αν θέλετε, ο ειρμός της ποίησης δεν είναι ποτέ ο λογικός ειρμός που χρησιμοποιούμε όταν θέλουμε ν' αποδείξουμε ένα θεώρημα της γεωμετρίας. Η γεωμετρία λέει λ.χ.: ο συντομότερος δρόμος ανάμεσα στα δυο σημεία είναι η ευθεία. Και έχει απολύτως δίκιο. Μάλιστα θα πούμε ότι πολλές φορές, αν δεν προσέξουμε τους κανόνες της επιστήμης, μπορούμε να πάθουμε πολλά δυσάρεστα πράγματα, να χάσουμε ίσως και τη ζωή μας. Αλλά οι κανόνες αυτοί δεν εφαρμόζονται στην τέχνη. Η τέχνη έχει μια δικιά της λογική. Και τη μαθαίνουμε τη λογική αυτή, με μια μεγάλη άσκηση, από τα ίδια έργα τέχνης. Στην τέχνη δε γυρεύουμε ποτέ τον συντομότερο δρόμο ανάμεσα σε δυο σημεία. Κάποτε γυρεύουμε τον μακρύτερο. Αλλά ο ποιητής επιτυχαίνει όταν πάρει τον πραγματικό δρόμο. Και τον πραγματικό αυτό δρόμο δεν υπάρχει τίποτε που να τον προσδιορίζει από τα πριν. Καταλαβαίνουμε πως είναι ο σωστός και ο πραγματικός, όταν το έργο έχει πια τελειώσει. Έτσι, δεν μπορώ να σας εξηγήσω γιατί λέει ο Ελύτης:

Όλα τα κυπαρίσσια δείχνουνε μεσάνυχτα

Όλα τα δάχτυλα

Σιωπή

Επιτρέπεται ή όχι στον ποιητή να μεταχειριστεί τέτοιες εκφράσεις και πώς είναι δυνατό να δείχνουμε μεσάνυχτα τα κυπαρίσσια αφού δεν είναι ρολόγια ; Το μόνο που θα μπορούσα να σας πω είναι ότι έχουμε εδώ μια ωραία εικόνα της νυχτερινής σιγής. Ας ξαναδούμε την «Τρελή ροδιά»:

...αυτή που ανοίγει τα φτερά στο στήθος των πραγμάτων

Στο στήθος των βαθιών ονείρων μας...

Αυτό προσπαθεί να κάνει η ποίηση του Ελύτη : ανοίγει τα φτερά στο στήθος των πραγμάτων, στο στήθος των βαθιών ονείρων μας. [...] Κι εδώ, πάνω στις σχέσεις της τέχνης και του ονείρου, θα είχαμε να πούμε πολλά. Δεν έχουμε όμως τώρα τον καιρό. Σας υπόσχομαι να ξαναμιλήσουμε, αν κάποτε βρεθώ ανάμεσα σας. Για την ώρα, θα σας αναφέρω μόνο ένα παράδειγμα που μπορεί ίσως να σας φωτίσει. Όλοι σας είδατε, πιστεύω, τα θαυμάσια μικρά φιλμ τα λεγόμενα Μίκυ Μάους. Και εκεί οι φυσικοί νόμοι έχουν καταργηθεί. Αλλά τούτο δεν εμποδίζει να διασκεδάσετε όσο παίρνει μ' αυτά τα χαριτωμένα έργα. Οι παραλογισμοί τους δεν σας ενοχλούν. Έτσι δεν πρέπει να σας ενοχλούν οι λεγόμενοι παραλογισμοί της ποίησης. Το μόνο που πρέπει να σας ενοχλεί είναι η κακή τέχνη.

Γιώργος Σεφέρης, Δοκιμές, τόμος Α' Ίκαρος, 2013

Κείμενο II

Τά Αντικλείδια

Ο Γιώργης Παυλόπουλος (1924-2008) ήταν Έλληνας ποιητής της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς.

Η Ποίηση είναι μιά πόρτα ανοιχτή.

Πολλοί κοιτάζουν μέσα χωρίς νά βλέπουν
τίποτα καί προσπερνούνε. Όμως μερικοί
κάτι βλέπουν, τό μάτι τους αρπάζει κάτι

καί μαγεμένοι πηγαίνουνε νά μπούν.

Η πόρτα τότε κλείνει. Χτυπάνε μά κανείς
δέν τούς ανοίγει. Ψάχνουνε γιά τό κλειδί.
Κανείς δέν ξέρει ποιός τό έχει. Ακόμη
καί τή ζωή τους κάποτε χαλάνε μάταια

γυρεύοντας τό μυστικό νά τήν ανοίξουν.

Φτιάχνουν αντικλείδια. Προσπαθούν.

Η πόρτα δέν ανοίγει πιά. Δέν άνοιξε ποτέ
γιά όσους μπόρεσαν νά ιδούν στό βάθος.

Ίσως τά ποιήματα πού γράφτηκαν

άπό τότε πού υπάρχει ό κόσμος

είναι μιά άτέλειωτη άρμαθιά αντικλείδια
γιά ν' ανοίξουμε τήν πόρτα τής Ποίησης.

Μά ή Ποίηση είναι μιά πόρτα ανοιχτή.

(Τά Αντικλείδια, 1988)

Γιώργης Παυλόπουλος «Τα Αντικλείδια»

*Η πόρτα δεν ανοίγει πια. Δεν άνοιξε ποτέ
γιά όσους μπόρεσαν νά ιδούν στό βάθος.*

- Τελικά κατανοούμε ότι η Ποίηση δεν είναι η πόρτα, αλλά αυτό που υπάρχει μέσα σ' αυτήν.
- Όσοι επιθυμούν να εισχωρήσουν στο «άβατό» της προσπαθούν απεγνωσμένα να προσπελάσουν την ουσία της δημιουργώντας αντικλείδια, αλλά η πόρτα δυστυχώς παραμένει γι' αυτούς κλειστή, αφού κλείνει γιά «όσους μπόρεσαν νά δουν στό βάθος».
- Όσο εμβαθύνει κανείς στο μυστήριο της ποιητικής δημιουργίας, τόσο συνειδητοποιεί την αδυναμία του να το ερμηνεύσει.

Από την Αγάθη Γεωργιάδου

Παρατηρήσεις

Θέμα Α

A1. Να αποδώσετε περιληπτικά (60-70 λέξεις) τις σκέψεις του Γ. Σεφέρη για τον τρόπο με τον οποίο μπορούμε να κατανοήσουμε/προσεγγίσουμε και να βιώσουμε την ποίηση.

Μονάδες 15

Θέμα Β

B1. Να γράψετε δίπλα από κάθε γράμμα τη λέξη Σωστό ή Λάθος, ανάλογα με το αν νομίζετε ότι η πρόταση αποδίδει ορθά το νόημα του Κειμένου 1. Στη συνέχεια να τεκμηριώσετε την απάντησή σας, παραθέτοντας τα αντίστοιχα χωρία από το κείμενο.

α. Μπορούμε να προσεγγίσουμε την τέχνη με τη λογική.

β. Στην τέχνη πρέπει να εφαρμόζονται συγκεκριμένοι κανόνες.

γ. Ο Γ. Σεφέρης επικρίνει τους δύο ποιητές-φίλους του για την κατάργηση του λογικού ειρμού στα ποιήματά τους.

δ. Διαβάζοντας ένα ποίημα κατανοούμε εξ αρχής τι θέλει να δηλώσει.

ε. Ο ομιλητής εκφράζει τη φιλική διάθεσή του προς τα παιδιά.

Μονάδες 15

B2. α. Στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1 γίνεται ευρεία χρήση του μακροπερίοδου λόγου. Να επιβεβαιώσετε την παρατήρηση αυτή με ένα παράδειγμα και να δικαιολογήσετε την επιλογή αυτή του συντάκτη λαμβάνοντας υπόψη το ακροατήριο στο οποίο απευθύνεται και το είδος του συγκεκριμένου κειμένου.

Μονάδες 5

β. Δεδομένου ότι σκοπός του ομιλητή είναι να επικοινωνήσει αποτελεσματικά με το κοινό του, ώστε αυτό να κατανοήσει την έννοια της ποίησης, να καταγράψετε τρεις γλωσσικές επιλογές με τις οποίες φαίνεται ότι επιχειρεί να επιτύχει τον σκοπό του.

Μονάδες 5

B3α. Ο τίτλος του Κειμένου 1 είναι κυριολεκτικός και ανταποκρίνεται με σαφήνεια στο περιεχόμενο της ομιλίας. Να γράψετε δύο άλλους τίτλους χρησιμοποιώντας μία ερωτηματική και μία επιφωνηματική πρόταση. Ποιο θα είναι το επικοινωνιακό τους αποτέλεσμα;

Μονάδες 7

β. Στην ομιλία του προς τους μαθητές ο Γ. Σεφέρης αξιοποιεί αναλογίες. Να εντοπίσετε δύο σχετικά αποσπάσματα και να εξηγήσετε τι εξυπηρετεί αυτή η επιλογή σε κάθε περίπτωση.

Μονάδες 8

Θέμα Γ

Ποιο είναι το θέμα του ποιήματος; Αξιοποιώντας τους κειμενικούς δείκτες (αλληγορική αφήγηση, σύμβολα, εικόνες, σχήματα λόγου) ποια ερωτήματα σας γεννιούνται από την ανάγνωσή του; Εσείς ποια πιστεύετε ότι είναι τα οφέλη ενός νέου από την τέχνη της ποίησης; (150-200 λέξεις)

Μονάδες 15

Θέμα Δ

Διαβάστε στην τάξη σας την ομιλία του Γ. Σεφέρη και συζητάτε για τη θέση της λογοτεχνίας στο σημερινό σχολείο. Με αφορμή τις τρέχουσες εξελίξεις και αλλαγές στο μάθημα των Νέων Ελληνικών καλείστε να συντάξετε ένα κείμενο 300-400 λέξεων στο οποίο να αναφερθείτε στην αξία της διδασκαλίας της λογοτεχνίας στο σχολείο και να διατυπώσετε προτάσεις, ώστε το μάθημα της λογοτεχνίας να γίνει πιο ενδιαφέρον κι αποδοτικό. Το κείμενό σας θα εκφωνήσετε σε σχετική εκδήλωση για την Παγκόσμια Ημέρα της Ποίησης.

